

Konrad Pawłowski

Między biznesem i polityką: umowa o „rewitalizacji” zniszczonych budynków Sztabu Generalnego i Ministerstwa Obrony w Belgradzie (cz. 3)

W maju 2024 r. władze Serbii podpisały umowę o długoterminowej dzierżawie dwóch nieruchomości, na których znajdują się elementy i części budynków Sztabu Generalnego i Ministerstwa Obrony, zniszczonych w 1999 r. w czasie interwencji militarnej NATO. Dzierżawcą atrakcyjnych nieruchomości w centrum Belgradu jest firma inwestycyjna związana z Jaredem Kushnerem, zięciem prezydenta USA Donalda Trumpa. Zgoda rządu Serbii na zawarcie korzystnej dla zagranicznego inwestora umowy (z możliwością przekształcenia dzierżawy w prawo własności) prowadziła do spekulacji, że decyzja ta miała również istotny wymiar polityczny, a władze Serbii – liczące na zwycięstwo wyborcze kandydata Republikanów – chciały w ten sposób wzmocnić dobre relacje z administracją prezydenta Trumpa.

„Prawdziwy przyjaciel Serbii”. 15 maja 2024 r. rząd Serbii podpisał z amerykańską firmą Affinity Global Development, związaną z osobą Jareda Kushnera, umowę o długoterminowej dzierżawie dwóch atrakcyjnych nieruchomości, na których znajdują się elementy i części kompleksu budynków Generalštabu, zniszczonego w 1999 r. w czasie interwencji militarnej NATO (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 1271](#)).

Osobą, która była zaangażowana w działania na rzecz realizacji inwestycji w Belgradzie przez firmę „najsłynniejszego zięcia świata” (i *de facto* pośredniczyła w negocjacjach między władzami Serbii i amerykańskim inwestorem), był były dyplomata Richard Grenell, który – według słów samego Kushnera – „jest wielkim zwolennikiem inwestowania na Bałkanach” i zachęcił go do realizacji projektu w Serbii¹.

Grenell był ambasadorem USA w Niemczech oraz specjalnym wysłannikiem prezydenta Donalda Trumpa ds. negocjacji między Serbią i Kosowem. Mimo odejścia z dyplomacji w 2021 r. pozostawał w dobrych relacjach z Trumpem. W tym okresie – pracując już wówczas w sektorze prywatnym – Grenell często odwiedzał Serbię i Albanię w celach biznesowych (tj. w poszukiwaniu atrakcyjnych inwestycji w regionie), utrzymując dobre, osobiste relacje z ważnymi lokalnymi politykami².

W czasie pracy w prezydenckiej administracji Grenell postrzegany był jako dyplomata, który bardziej niż poprzednicy gotowy jest do uwzględnienia argumentów władz Serbii, a nawet jako osoba, która faworyzuje stronę serbską w negocjacjach między Belgradem i Prisztiną. W efekcie media rozpisywały się o otwartym konflikcie i osobistych animozjach między Grenellem a premierem Kosowa Albinem Kurtim, oskarżającym amerykańskiego dyplomata o stronnictwo i presję wywieraną na władze w Prisztinie. Sam Grenell zaprzeczał tego rodzaju spekulacjom, wskazując na dobre, formalne relacje łączące go z prezydentem Kosowa Hashimem Thaçim. Po odejściu z dyplomacji Grenell wielokrotnie i publicznie krytykował premiera Kurtiego za niewykonywanie umów zawartych w ramach dialogu z Serbią, argumentując, że jedną z głównych przyczyn braku postępu w negocjacjach jest nieprzejednane stanowisko Kurtiego³.

¹ E. Lipton, M. Haberman, J. Swan, *Kushner Deal in Serbia Follows Earlier Interest by Trump*, The New York Times, 19.03.2024.

² J. Đurović, *Šta radi Ričard Grenel na Zapadnom Balkanu?*, VOA, 09.08.2024.

³ W mediach pojawiały się również spekulacje, że były amerykański dyplomata stał się w istocie serbskim lobbystą. Grenell kategorycznie odrzucał jednak tego rodzaju opinie i oskarżenia. Zob.: *Grenel: Problem dijaloga Srbije i Kosova je vlada Aljbina Kurtija, kao i to što ga vode Evropljani*, Kosovo Online, 13.07.2022; *Njujork Tajms otkriva detalje dogovora o Generalštabu: Šta dobija Trampov zet, a šta Srbija*, N1, 18.03.2024.

Nie ulega wątpliwości, że Grenell od lat pozostaje w dobrych – zarówno oficjalnych, jak i personalnych – relacjach z najwyższymi władzami Serbii, w tym *inter alia* z prezydentem Aleksandrem Vučićem i ministrem finansów Sinišą Malim. W 2023 r. został odznaczony przez prezydenta Vučića prestiżowym Orderem Flagi Serbskiej I stopnia. W uzasadnieniu prezydent Vučić wskazywał na zaangażowanie Grenella w prowadzenie negocjacji między władzami w Belgradzie i Prisztinie oraz wybitne zasługi w rozwijaniu przyjaznych stosunków między Serbią i Stanami Zjednoczonymi, nazywając go „Amerykaninem, który jest prawdziwym przyjacielem Serbii”⁴. Podobnie argumentował sam Grenell, który w marcu 2024 r. – w kontekście inwestycji w centrum Belgradu – twierdził, że podejmowane przez niego działania przyczyniają się do rozwoju stosunków politycznych i gospodarczych między USA i Serbią („Rozbudziłem w sobie wielką miłość do rozwijania stosunków serbsko-amerykańskich”)⁵.

Last but not least, R. Grenell wraca do wielkiej polityki i dyplomacji, ponieważ prezydent elekt Trump ogłosił w grudniu 2024 r., że zamierza mianować go na stanowisko tzw. specjalnego wysłannika, którego mandat będzie obejmował również Bałkany.

Szerszy kontekst: wybory prezydenckie w USA. Kampania wyborcza w USA była bacznie obserwowana przez władze w Belgradzie, zainteresowane zwycięstwem kandydata Republikanów. W czasie swojej pierwszej kadencji Trump nie odrzucał bowiem możliwości poparcia – postulowanego przez prezydenta Vučića i akceptowanego przez prezydenta Thaçiego – rozwiązania, zakładającego zmianę przebiegu granicy między Serbią i Kosowem, *de iure* cesji, oznaczającej pozostawienie czterech gmin północnego Kosowa w granicach Serbii⁶. Pomysł ten, określane eufemistycznie mianem rozgraniczenia lub korekty granicy, nie był nigdy oficjalnie zaprezentowany kosowskiej i serbskiej opinii publicznej i został odłożony *ad acta* z powodu ustąpienia z urzędu prezydenta Thaçiego (zob. „[Komentarze IEŚ](#)”, nr 283) oraz zdecydowanego sprzeciwu Niemiec i innych państw UE, obawiających się, że ewentualna korekta przebiegu granicy między Serbią i Kosowem może zagrozić stabilności regionu. Kiedy w połowie 2019 r. było *de facto* jasne, że idea rozgraniczenia nie spotka się z poparciem społeczności międzynarodowej, władze Serbii straciły faktycznie pole politycznego manewru (zob. „[Komentarze IEŚ](#)”, nr 404).

Zwycięstwo Trumpa w niedawnych wyborach prezydenckich zostało przyjęte z zadowoleniem przez władze w Belgradzie. Serbscy decydenci liczą zapewne, że zmiana na stanowisku prezydenta USA przełoży się na poprawę stosunków serbsko-amerykańskich oraz wzmocnienie pozycji Serbii w negocjacjach z Kosowem. Nie można również wykluczyć, że ważny z punktu widzenia interesów władz w Belgradzie temat cesji wróci w którymś momencie na polityczną agendę w relacjach między Serbią i USA⁷.

Wydaje się ponadto, że powrót Trumpa i Grenella do wielkiej polityki może ponownie skomplikować relacje Kurtiego z amerykańską administracją. Tergo rodzaju argumenty podnoszone są m.in. przez politycznych przeciwników premiera Kurtiego przed zbliżającymi się wyborami parlamentarnymi, które odbędą się w Kosowie w lutym 2025 r.

Wnioski. Nie można wykluczyć, że zgoda władz Serbii na realizację atrakcyjnej inwestycji w centrum Belgradu przez firmę J. Kushnera stanowiła w istocie dobrze przemyślaną kalkulację polityczną, a władze Serbii – liczące na zwycięstwo kandydata Republikanów – chciały poprzez kontakty biznesowe z osobą bliską Trumpowi wzmocnić dobre relacje z administracją nowego prezydenta USA. Można zatem przypuszczać, że wymiar

⁴ M. Došić, „*Amerikancu koji je istinski prijatelj Srbije*”. *Nema nikakvu funkciju, ali ima jedan orden više*, N1, 27.10.2023.

⁵ E. Lipton, M. Haberman, J. Swan, *Kushner Deal in Serbia*...

⁶ Sygnałem o gotowości administracji prezydenta Trumpa do rozważenia idei korekty granicy między Serbią i Kosowem stała się wypowiedź Johna Boltona, doradcy prezydenta ds. bezpieczeństwa narodowego, który 24 sierpnia 2018 r. oświadczył, że USA gotowe są do poparcia rozwiązania kompromisowego w postaci potencjalnych zmian terytorialnych, jeśli zostaną one zaakceptowane przez obie strony konfliktu. Milczące przyzwolenie amerykańskiej administracji było w istocie miłym zaskoczeniem dla władz Serbii, przyzwyczajonych do płynących z Waszyngtonu deklaracji o niezmienności granic Kosowa.

⁷ I. Đerković, *NZZ: Beograd sanja povratak Trampa i menjanje granica*, DW, 24.06.2024.

polityczny decyzji o zawarciu umowy z wpływowym amerykańskim inwestorem był równie ważny, jak jej wymiar ekonomiczny czy urbanistyczny.

Inwestycja w Belgradzie nie jest jedyną planowaną inwestycją J. Kushnera w regionie Bałkanów. Firma inwestycyjna Kushnera Affinity Partners zaangażowana jest bowiem w dwa projekty budowy luksusowych kompleksów hotelowych w Albanii. Również w tym przypadku osobą wspierającą inwestycje Kushnera był Grenell, utrzymujący dobre relacje z władzami w Tiranie. Według Roberta Weissmana te i podobne inwestycje odzwierciedlają specyficzny, polityczno-biznesowy *modus operandi* osób związanych z administracją i rodziną prezydenta Trumpa, dyskusyjny również z punktu widzenia standardów etycznych biznesu i prawa amerykańskiego z uwagi na zacierającą się granicę między tym, co publiczne, a tym, co prywatne oraz wynikający z tego faktu potencjalny konflikt interesów⁸.

Głos w wewnątrzamerykańskiej dyskusji o inwestycji w Belgradzie zabrał również były Naczelny Dowódca Sił Sojuszników NATO w Europie gen. Wesley Clark, dowodzący w czasie operacji powietrznej „Allied Force” przeciw FRJ. Clark wskazał, że interwencja militarna NATO stanowiła kulminację wieloletnich wysiłków dyplomatycznych, mających na celu zatrzymanie czystek etnicznych i położenie kresu opresyjnej polityce reżimu prezydenta Slobodana Miloševicia wobec albańskiej populacji Kosowa. Stwierdził także, że budowa przez firmę Kushnera „pomnika agresji NATO byłaby zdradą Stanów Zjednoczonych, naszej polityki, odważnych lotników, którzy brali udział w tej operacji, wysiłków dyplomatycznych; [...] Zbuduj hotel, zbuduj memoriał, upamiętniający wszystkich ludzi, którzy zginęli, w tym – przede wszystkim – Kosowarów, którzy zostali zamordowani przez serbskie siły policyjne [...]. Nie było agresji NATO”⁹.

⁸ E. Lipton, J. Swan, M. Haberman, *Kushner Developing Deals Overseas Even as His Father-in-Law Runs for President*, The New York Times, 15.03.2024; *PM Rama for Sazan: Proposal for investment came from Kushner himself*, Euronews, 09.07.2024.

⁹ *Ex-NATO Cmdr. on Kushner real estate project in Serbia*, CNN, 06.06.2024.